

ПРОФЕСІЙНІ ХВОРОБИ

За редакцією
професора В.А. КАПУСТНИКА,
професора І.Ф. КОСТЮК

МЕДИЦИНА

www.medpublish.com.ua

ПРОФЕСІЙНІ ХВОРОБИ

Підручник

За редакцією
професора В.А. КАПУСТНИКА,
професора І.Ф. КОСТЮК

П'яте видання,
виправлене

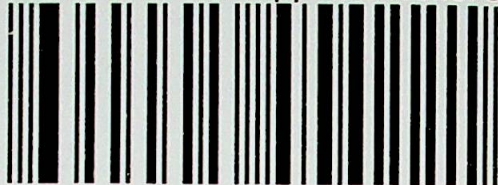
Видано згідно з наказом
Міністерства охорони здоров'я України
№ 502 від 22.06.2010 як національний підручник
для студентів вищих медичних навчальних
закладів — університетів, інститутів та академій

ЗАТВЕРДЖЕНО
Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих медичних
навчальних закладів — університетів,
інститутів та академій

КИЇВ
ВСВ "МЕДИЦИНА"
2017

УДК 613.6(075.8)
ББК 54.19я73
П84

Б-ка ПНПУ ім. К.Д.Ушинського

545422

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів —
університетів, інститутів та академій
(лист № 15 від 6 квітня 2011 р.)*

*Видано згідно з наказом
Міністерства охорони здоров'я України № 502 від 22.06.2010
як національний підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів —
університетів, інститутів та академій*

Автори:

*В.А. Капустник, д-р мед. наук, проф.; І.Ф. Костюк, д-р мед. наук, проф.;
Г.О. Бондаренко, д-р мед. наук, проф.; О.М. Ігнат'єв, д-р мед. наук, проф.;
І.О. Парпалей, д-р мед. наук, проф.; В.В. Родіонова, д-р мед. наук, проф.;
О.С. Хухліна, д-р мед. наук, проф.; О.О. Калмиков, д-р мед. наук, доц.*

Рецензенти:

*І.П. Катеренчук — д-р мед. наук, проф.;
С.І. Ткач — д-р мед. наук, проф.*

Професійні хвороби : підручник / В.А. Капустник, І.Ф. Костюк, Г.О. Бон-
П84 даренко та ін. ; за ред. В.А. Капустника, І.Ф. Костюк. — 5-е вид., випр. — К. :
ВСВ “Медицина”, 2017. — 536 с. + 4 с. кольор. вкл.

ISBN 978-617-505-567-0

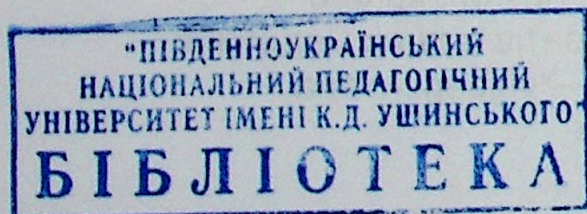
У п'ятому виданні (попередні видано у 1998, 2003, 2011, 2015 рр.) національного підруч-
ника відображено сучасні відомості з різних розділів професійної патології. Зміст підручника
відповідає Типовій програмі з навчальної дисципліни “Професійні хвороби” з урахуванням
принципів Болонської кредитно-модульної системи.

У додатку наведено чинні нормативні документи (список професійних захворювань, інст-
рукцію щодо застосування переліку професійних захворювань, порядок проведення профілак-
тичних оглядів, витяг з номенклатури лікарських спеціальностей).

Для студентів V і VI курсів вищих медичних навчальних закладів — університетів, інсти-
тутів та академій, а також лікарів-інтернів.

545422

УДК 613.6(075.8)
ББК 54.19я73

ISBN 978-617-505-567-0

- © В.А. Капустник, І.Ф. Костюк, 1998, 2003
- © В.А. Капустник, І.Ф. Костюк,
Г.О. Бондаренко, І.О. Парпалей,
В.В. Родіонова, О.С. Хухліна,
О.О. Калмиков, зі змінами, 2011
- © В.А. Капустник, І.Ф. Костюк,
Г.О. Бондаренко, О.М. Ігнат'єв,
І.О. Парпалей, В.В. Родіонова,
О.С. Хухліна, О.О. Калмиков,
зі змінами, 2015, 2017
- © ВСВ “Медицина”, оформлення, 2017

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	3
ПЕРЕДМОВА.....	5

РОЗДІЛ I

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПАТОЛОГІЇ. ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ, СПРИЧИНЕНІ ВПЛИВОМ ПРОМИСЛОВИХ АЕРОЗОЛІВ, ФІЗИЧНИХ І ХІМІЧНИХ ЧИННИКІВ

ГЛАВА 1. ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ. ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ, СПРИЧИНЕНІ ВПЛИВОМ ПРОМИСЛОВИХ АЕРОЗОЛІВ	8
1.1. Загальні питання професійної патології.....	8
1.1.1. Введення в клініку професійних хвороб	8
Класифікація професійних хвороб	9
1.1.2. Історія розвитку професійної патології.....	12
1.1.3. Особливості діагностики професійних захворювань	16
1.1.4. Попередні та періодичні медичні огляди працівників промислових підприємств і сільського господарства	26
1.2. Пневмоконіози.....	30
1.2.1. Загальні відомості про пневмоконіози	32
1.2.2. Силікоз.....	39
1.2.3. Силікатоз.....	56
1.2.4. Карбоконіози	60
1.2.5. Металоконіози.....	62
1.2.6. Гіперчутливі пневмоніти	65
1.3. Хронічний бронхіт і хронічне обструктивне захворювання легенів пилової етіології	72
1.3.1. Хронічний бронхіт пилової етіології	72
1.3.2. Хронічне обструктивне захворювання легенів пилової етіології	80
<i>Тестові завдання до глави 1</i>	<i>90</i>
<i>Еталони відповідей на тестові завдання до глави 1</i>	<i>96</i>
ГЛАВА 2. ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ, СПРИЧИНЕНІ ДІЄЮ ФІЗИЧНИХ ЧИННИКІВ І ПЕРЕНАПРУЖЕННЯМ ОКРЕМИХ ОРГАНІВ І СИСТЕМ.....	97
2.1. Вібраційна хвороба і нейросенсорна приглухуватість. Висотна та декомпресійна хвороби	97
2.1.1. Вібраційна хвороба.....	97
2.1.2. Нейросенсорна приглухуватість.....	113
2.1.3. Висотна хвороба	122
2.1.4. Кесонна (декомпресійна) хвороба	125
2.2. Професійні захворювання, зумовлені впливом електромагнітного випромінювання та ультразвуку, дією несприятливих чинників виробничого мікроклімату.....	132
2.2.1. Професійні хвороби, зумовлені впливом електромагнітного випромінювання	132
2.2.2. Професійні хвороби, спричинені лазерним випромінюванням	139
2.2.3. Професійні хвороби, спричинені впливом ультразвуку на організм людини.....	144
2.2.4. Професійні захворювання, спричинені дією несприятливих чинників виробничого мікроклімату	147

2.3. Професійні захворювання, пов'язані з фізичним навантаженням і перенапруженням окремих органів і систем	159
2.3.1. Професійна дискінезія.....	160
2.3.2. Хвороби периферичної нервової системи	162
2.3.3. Захворювання кістково-м'язової системи та сполучної тканини	166
<i>Тестові завдання до глави 2.....</i>	<i>175</i>
<i>Еталони відповідей на тестові завдання до глави 2.....</i>	<i>180</i>
ГЛАВА 3. ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ, ЗУМОВЛЕНІ ВПЛИВОМ ХІМІЧНИХ ЧИННИКІВ З ПЕРЕВАЖНОЮ ДІЄЮ НА СИСТЕМУ КРОВІ.....	181
3.1. Професійна інтоксикація бензолом.....	182
3.2. Професійні інтоксикації аміно-, нітросполуками бензолу, монооксидом вуглецю... 190	
3.2.1. Професійна інтоксикація аміно-, нітросполуками бензолу.....	190
3.2.2. Професійна інтоксикація монооксидом вуглецю	197
3.3. Професійні інтоксикації свинцем, арсенистим воднем.....	204
3.3.1. Професійна інтоксикація свинцем.....	204
3.3.2. Професійна інтоксикація арсенистим воднем	212
<i>Тестові завдання до глави 3.....</i>	<i>215</i>
<i>Еталони відповідей на тестові завдання до глави 3.....</i>	<i>220</i>
ГЛАВА 4. ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ, СПРИЧИНЕНІ ДІЄЮ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН З ПЕРЕВАЖНИМ УРАЖЕННЯМ ОРГАНІВ ДИХАННЯ, ГЕПАТОБІЛІАРНОЇ ТА СЕЧОВОЇ СИСТЕМ, ВПЛИВОМ ОТРУТОХІМІКАТІВ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬ ПІД ЧАС СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ РОБІТ	221
4.1. Професійні хвороби органів дихання токсико-хімічної етіології	221
4.1.1. Гострі токсичні ураження бронхолегеневого апарату.....	222
4.1.2. Хронічні токсичні захворювання бронхолегеневого апарату.....	226
4.2. Професійні токсичний гепатит і токсична нефропатія	229
4.2.1. Професійний токсичний гепатит.....	229
4.2.2. Професійна токсична нефропатія	235
4.3. Професійні інтоксикації отрутохімікатами, що їх застосовують під час сільськогосподарських робіт	240
4.3.1. Інтоксикація фосфорорганічними сполуками.....	244
4.3.2. Інтоксикація хлорорганічними сполуками	252
4.3.3. Інтоксикація ртутьорганічними сполуками	256
4.3.4. Інтоксикація карбаматами.....	261
4.3.5. Інтоксикація сполуками, які містять арсен	264
4.3.6. Інтоксикація піретроїдами	269
<i>Тестові завдання до глави 4.....</i>	<i>272</i>
<i>Відповіді на тестові завдання до глави 4.....</i>	<i>278</i>
ГЛАВА 5. ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ, СПРИЧИНЕНІ ДІЄЮ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН З ПЕРЕВАЖНИМ УРАЖЕННЯМ НЕРОВОЇ СИСТЕМИ, ВПЛИВОМ ВИРОБНИЧИХ ЧИННИКІВ АЛЕРГІЗУВАЛЬНОЇ ТА КАНЦЕРОГЕННОЇ ДІЇ	279
5.1. Професійні нейротоксикози	279
5.1.1. Інтоксикація марганцем	280
5.1.2. Інтоксикація ртуттю.....	285
5.1.3. Інтоксикація сірковуглецем	290
5.1.4. Інтоксикація тетраетилсвинцем.....	295
5.2. Професійні бронхіальна астма і екзогенний альвеоліт	299
5.2.1. Професійна бронхіальна астма	299
5.2.2. Професійний екзогенний альвеоліт	323
5.3. Професійний рак.....	328

5.3.1. Пухлини органів дихання	338
5.3.2. Пухлини органів травного тракту	342
5.3.3. Пухлини сечового міхура	343
Тестові завдання до глави 5.....	346
Еталони відповідей на тестові завдання до глави 5.....	350

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ І ПЕРЕБІГУ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ В ОСНОВНИХ ГАЛУЗЯХ ВИРОБНИЦТВА

ГЛАВА 6. ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ, ЗУМОВЛЕНІ ДІЄЮ НЕСПРИЯТЛИВИХ ЧИННИКІВ ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА, У ПРАЦІВНИКІВ МАШИНОБУДІВНОЇ, МЕТАЛУРГІЙНОЇ, ГІРНИЧОРУДНОЇ І КАМ'ЯНОВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	353
6.1. Професійні захворювання у працівників машинобудівної промисловості	353
6.1.1. Професійні захворювання у працівників авіаційної промисловості	367
6.1.2. Професійні захворювання у працівників суднобудівної промисловості.....	368
6.2. Професійні захворювання у працівників металургійної промисловості	369
6.2.1. Професійні захворювання у працівників чорної металургії.....	369
6.2.2. Професійні захворювання у працівників кольорової металургії	372
6.3. Професійні захворювання у працівників гірничорудної та кам'яновугільної промисловості	374
6.3.1. Професійні захворювання у працівників гірничорудної промисловості	374
6.3.2. Професійні захворювання у працівників кам'яновугільної промисловості.....	380
Тестові завдання до глави 6.....	385
Еталони відповідей на тестові завдання до глави 6.....	390
ГЛАВА 7. ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ, ЗУМОВЛЕНІ ДІЄЮ НЕСПРИЯТЛИВИХ ЧИННИКІВ ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА, У ПРАЦІВНИКІВ ПРОМИСЛОВОСТІ З ВИГОТОВЛЕННЯ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО І МІКРОБІОЛОГІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА	391
7.1. Професійні захворювання у працівників промисловості з виготовлення будівельних матеріалів	391
7.2. Професійні захворювання у працівників сільськогосподарського виробництва.....	396
7.3. Професійні захворювання працівників мікробіологічного виробництва	406
Тестові завдання до глави 7.....	412
Еталони відповідей на тестові завдання до глави 7.....	416
ГЛАВА 8. ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ, ЗУМОВЛЕНІ ДІЄЮ НЕСПРИЯТЛИВИХ ЧИННИКІВ ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА, У ПРАЦІВНИКІВ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ, ВИРОБНИЦТВА ПОЛІМЕРНИХ СПОЛУК, У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ. ЛІКАРСЬКО-ТРУДОВА ЕКСПЕРТИЗА. МЕДИЧНА, СОЦІАЛЬНА ТА ТРУДОВА РЕАБІЛІТАЦІЯ	417
8.1. Професійні захворювання у працівників хімічної промисловості	417
8.2. Професійні хвороби у працівників виробництва полімерних сполук	427
8.3. Професійні захворювання медичних працівників	430
8.4. Лікарсько-трудова експертиза при професійних захворюваннях, медична, соціальна та трудова реабілітація	434
Тестові завдання до глави 8.....	438
Еталони відповідей на тестові завдання до глави 8.....	441
ДОДАТКИ	442
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	526